

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Факультет «Управління залізничним транспортом»

Кафедра «Екології та безпеки життєдіяльності»

Затверджую

Завідувач кафедри ЕБЖ

О.Я. Пилипчук _____

Протокол №8 від «21» березня 2022 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Доктор біологічних наук, професор ПИЛИПЧУК Олег Ярославович
E-mail	olegpilipchuk47@gmail.com
Навчальна дисципліна	Заповідна справа
Офіційна назва освітньої програми	Екологія транспортної інфраструктури
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 «Природничі науки»
Спеціальність	101 «Екологія»
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін професійної підготовки, вибіркова
Мета вивчення дисципліни	Мета – це професійна підготовка бакалаврів екологів, які можуть за необхідності працювати на територіях природно-заповідного фонду, застосування ними знань для наукової діяльності, організації ведення екологічно збалансованого господарювання, лісокористування та його ефективного екологічного контролю.
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і заповідної справи, або у процесі навчання, що

	передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов
Загальні компетентності	ЗК09. Здатність працювати в команді ЗК10. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	ФК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування. ФК2. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук. ФК8. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі. ФК11. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль І. Науково-теоретичні засади заповідної справи

Лекція 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання

- 1.1 Поняття і зміст навчальної дисципліни.
- 1.2 Об'єкт, предмет і методи досліджень заповідної справи.
- 1.3 Історія розвитку заповідної справи в Україні.

Лекція 2 Науково-методологічні засади заповідної справи

- 2.1 Науково-історичні передумови розвитку заповідної справи.
- 2.2 Методологічні концепції заповідної справи.
- 2.3 Сучасна наука заповідної галузі в Україні.

Лекція 3. Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів

- 3.1 Поняття територій та об'єктів особливої державної охорони.
- 3.2 Класифікація природно-заповідного фонду України.
- 3.3 Міжнародна класифікація природно-заповідних територій.

Лекція 4. Геологічні підходи в організації природно-заповідних територій

- 4.1 Теорія острівної біогеографії в заповідній справі.
- 4.2 Форма і характер меж природно-заповідних територій.
- 4.3 Геоекологічні принципи і правила територіальної організації природно-заповідних територій.

Лекція 5. Формування мережі природно-заповідних територій

- 5.1 Передумови формування мережі природно-заповідних територій.
- 5.2 Всеєвропейська екологічна мережа.
- 5.3 Загальні положення щодо створення національної екологічної мережі.

Лекція 6. Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття

- 6.1 Створення Червоних книг та їх призначення.

6.2 Червона книга України.

6.3 Зелена книга України.

Лекція 7. Заповідна справа як галузь міжнародної природоохоронної діяльності

7.1 Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природно-заповідних територій.

7.2. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.

7.3. Всесвітня культурна і природна спадщина.

Модуль II. Організація заповідної справи в Україні

Лекція 8. Нормативно-правові засади створення та проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

8.1 Правовий режим територій та об'єктів природнозаповідного фонду.

8.2 Етапи і процедура створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

8.3 Проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Лекція 9. Природні й біосферні заповідники

9.1 Природні заповідники: статус, завдання і особливості охорони.

9.2 Біосферні заповідники: статус, завдання, структура території та особливості управління.

9.3 Особливості функціонування заповідників в Україні.

Лекція 10. Національні парки

10.1 Національні парки: функції, завдання та основні типи.

10.2 Відбір території для створення національного парку.

10.3 Функціональне зонування національних парків.

Лекція 11. Регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятники природи, заповідні урочища

11.1 Регіональні ландшафтні парки.

11.2 Особливості розвитку регіональних ландшафтних парків у світі та Україні.

11.3 Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Лекція 12. Штучно створені території та об'єкти природно-заповідного фонду України

12.1 Ботанічні сади.

12.2 Дендрологічні парки.

12.3 Зоологічні парки.

12.4 Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Лекція 13. Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України

13.1 Літопис природи.

13.2 Рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

13.3 Освітньо-виховна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Лекція 14. Економічні аспекти управління природнозаповідним фондом України

14.1 Поняття, функції і методи управління природнозаповідним фондом України

14.2 Механізми фінансового забезпечення функціонування установ природно-заповідного фонду.

14.3 Екологічне оподаткування та інвестування територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Лекція 15. Законодавча база та документація заповідної справи.

15.1 Основні напрями державної політики щодо нейтралізації загроз заповідній справі України.

15.2 Законодавче та правове регулювання екологічної діяльності.

15.3 Екологічні наслідки російської агресії на Донбасі.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання	<p>ПРН-01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.</p> <p>ПРН-02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.</p> <p>ПРН-03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.</p> <p>ПРН-06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.</p> <p>ПРН-16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.</p> <p>ПРН-17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.</p>
-------------------------------	--

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю		Поточний контроль – 20 балів Проміжний контроль - 40 балів Підсумковий контроль – (залік) - 40 балів	
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ			
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамен, залік).			
Підсумкові бали навчальної дисципліни		= Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)	+ Кількість балів за підсумковим контролем
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.

65-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-20		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Гринчишин Н.М. Природно-заповідна справа : навч. посіб. Львів: ЛДУБЖД, 2008. 224 с.
2. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи : навч. посіб. для студентів спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища». Рівне: Вид-во РДТУ, 2000. 234 с.
3. Давиденко В.М. Заповідна справа : навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. 140 с.
4. Екологічне законодавство України. Харків : ТОВ «Одіссей», 2002. 928 с.
5. Заповідна справа : навч. посіб. / Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, В.Д. СОЛОДКИЙ, Ю.Г. МАСІКЕВИЧ [та ін.]. – Харків: НТУ «ХПІ», 2002. 240 с.
6. Заповідна справа в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. Київ: Географіка, 2003. 306 с.
7. Ковальчук А.А. Заповідна справа : наук.-довід. вид. Ужгород: «Ліра», 2002. 312 с.
8. Петрина Н.В. Заповідна справа : конспект лекцій у схемах і таблицях. Київ: Центр ІТ, 2007. 116 с.
9. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа : навч. посіб. Київ: Арістей, 2007. 480 с.
10. Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення / Гол. ред. К.М. Ситник. Київ : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. 332 с.
11. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика : навч.- метод. посіб. Ч. 1. Чернівці: Рута, 2007. 100 с.
12. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика : навч.- метод. посіб. Ч. 2. Чернівці: ЧНУ, 2008. – 232 с.
13. Сівак В.К. Заповідна справа: навч. посіб. Чернівці: Зелена Буковина, 2001. 208 с.

14. Фурдичко О.І. Заповідна справа в Україні: підручн. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с.
15. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація): монографія. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2009. 320 с.
16. Адронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: навчальний посібник. Харків: НУЦЗУ. 2013. 204 с.

Додаткова

1. Андрієнко Т.Л. Наукові дослідження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Літопис природи // Заповідна справа в Україні. Київ : Географіка, 2003. С. 183–188.
2. Бевзенко В.М. Управління природно-заповідним фондом України (організаційно-правові питання) : монографія. Херсон: Атлант, 2005. 268 с.
3. Ботанічні сади і дендрологічні парки вищих навчальних закладів [Електронний документ] / Л.Н. Андрєєв, М.Н. Бер, А.А. Єгоров [та ін.]. Режим доступу: hb.karelia.ru/hb3/1.pdf
4. Варивода Є.О. Конструктивно-географічні основи управління природно-заповідним фондом в межах адміністративних районів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.11 «Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів» Х., 2009. 20 с.
5. Герасименко Я. Правова охорона природно-заповідного фонду України / Я. Герасименко // Вісник Академії правових наук України. 2010. № 4. С. 266–271.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.menr.gov.ua> – Сайт Міністерство екології та природних ресурсів України.
2. http://detut.edu.ua/ukr/cat/level_3/content/normative_base – Нормативна база про наукову діяльність
3. <http://www.uz.gov.ua/> – Сайт «Державна адміністрація залізничного транспорту України»
4. <https://sites.google.com/site/zeleznyedorogimira/> – Сайт про залізничний транспорт світу
5. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> – Електронний архів наукових періодичних видань України
6. <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/asambl.php> – електронна бібліотека НБУ

1. *Пічкур Т.В.* Основи екології. Конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання. К.: ДЕТУТ, 2013, 133 с.

2. *Пилипчук О.Я., Пічкур Т.В.* Основи екології. Практикум для підготовки до практичних занять для студентів економічних спеціальностей денної форми навчання. К.: КУЕТТ, 2007 40 с..

3. *Пилипчук О.Я.* Основи екології. Матеріали для самостійної роботи над окремими темами курсу для студентів усіх форм навчання. К, 2004. 86 с.

4. *Пилипчук О.Я.* Методичні рекомендації для виконання розділу «Охорона навколишнього середовища на залізничному транспорті» в дипломних проектах з дисципліни «Екологія», Київ. 2003.

5. *Пилипчук О.Я.* Екологія та основи природокористування. К., 2002, 148 с.

Рекомендована література з радіоекології

Базова

1. *Г.Т. Васюкова, О.І. Грошева.* Екологія. Навчальний посібник. - К.: «Кондор», 2009. 524 с.

2. *В. Грицик, Ю. Канарський, Я. Бедрій.* Екологія довкілля. Охорона природи. Навчальний посібник Київ: «Кондор», 2009. 290 с.

3. *В.О. Аніщенко.* Основи екології. Навчальний посібник. - К.: «Кондор», 2009. – 147 с.

4. *В.С. Джигирей.* Екологія та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник. К.: «Знання», 2007. 203 с.

5. *А. Батлук.* Основи екології. Підручник. -К.: «Знання», 2007. 519 с.

6. *Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю., Костіков.* Основи екології. Навчальний посібник. -К.: «Либідь», 2006. – 407с.

7. *В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлик.* Екологічний менеджмент. Навчальний посібник. – К.: «Знання», 2006. – 366 с.

8. *М.М. Мусієнко, В.В. Серебряков, О.В. Брайон.* Екологія. Охорона природи. Словник-довідник. – К.: «Знання», 2001. – 552 с.

Допоміжна

1. Я.І. Бедрій, Б.О. Білінський, Р.М. Івах, М.М. Козяр. Промислова екологія. Навчальний посібник. – К.: «Кондор», 2010. – 374 с.
2. Я.П. Скоробогатий, В.В. Ощиповський, В.О. Васильченко, С.Л. Кусковець. Основи екології: навколишнє середовище і техногенний вплив. Підручник. - Львів «Новий Світ-2000». 2008. – 222 с.
3. С.С. Руденко, С.С. Костишин, Т.В. Морозова. Загальна екологія. Практичний курс. – Чернівці: «Книги – ХХІ», 2008. Ч. 1. – 340 с.
4. С.М. Сухарев, С.Ю. Чундак, О.Ю. Сухарева. Основи екології та охорони довкілля. Навчальний посібник. – К.: «Центр навчальної л-ри», 2006. – 394 с.
5. С.М. Сухарев, С.Ю. Чундак, О.Ю. Сухарева. Техноекологія та охорона навколишнього середовища. Навчальний посібник.- Львів «Новий Світ-2000». 2005. – 256 с.
6. Д. Гайнріхт, М. Гергт. Екологія. Наукова робота. - К.: «Знання-Прес», 2001. - 288 с.
7. Экология. Учебник под общ. редак. Стольберга Ф.В. – К.:»Либра», 2000. – 463 с.
8. Ю.А. Злобін. Основи екології. Підручник. - К.: «Лібра», 1998. – 248 с.
9. Голубець М. А. Плівка життя.-Львів: «Поллі», 1998.237 с.
10. Н.Ф. Реймерс. Охрана природы и окружающей человека среды. Словарь-справочник. - М.: «Просвящение», 1992. - 319 с.
11. В.И. Вернадський. Биосфера и ноосфера. - М.: «Просвящение» , 1989 -276

Інформаційні ресурси

- 12.. <http://www.menr.gov.ua> – Сайт Міністерство екології та природних ресурсів України.
13. http://detut.edu.ua/ukr/cat/level_3/content/normative_base – Нормативна база про наукову діяльність
14. <http://www.uz.gov.ua/> – Сайт «Державна адміністрація залізничного транспорту України»
15. <https://sites.google.com/site/zeleznyedorogimira/> – Сайт про залізничний транспорт світу
16. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> – Електронний архів наукових періодичних видань України
17. <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/asambl.php> – електронна бібліотека НБУВ